

gelagkamer in het Amsterdams Centraal Station ook over zijn ambivalente gevoelens: 'I have felt that, were I alone in this world, free as I am at present, I *might* stay and become once more a complete Hollander. And yet the question is whether this would be possible. I doubt it, doubt it very seriously. Ingredients have been mixed in my mental and social make-up, which badly suit the surroundings and claims of Holland.'

Hoe ambivalent zijn gevoelens over Nederland waren bleek uit de artikelen die hij naar aanleiding van zijn bezoek aan de synoden schreef in *The Christian Intelligencer*. Zijn oordeel over de dolerende synode in het nummer van 1 augustus verschilde substantieel van de positieve woorden die hij er had gesproken. Hij schreef nu, dat de Doleantie-beweging lang niet zo aantrekkelijk was als zij op grote afstand leek. Hij beoordeelde haar in geestelijk opzicht als zwak. De Doleantie had zijns inziens een averechts effect gehad en had alleen maar de liefde van vele hervormden voor hun kerk verdiept. Bovendien, zo voegde hij in het nummer van 3 oktober toe, was hem ter synode opgevallen, dat Kuyper met F.L. Rutgers en jhr. A.F. de Savornin Lohman de belichaming vormde van de Doleantiebeweging en dat vele ouderlingen op de synode 'ill trained' waren en zwijgend instemden met wat deze drie voorstelden: 'Between these three all great questions were decided.'¹⁸ Kuypers doel was geweest de gehele Hervormde Kerk een gereformeerde bestuursstructuur te geven. Deze opzet bleek in 1888 maar half geslaagd en nu, zo schreef Dosker, wilde Kuyper, om toch maar in de buurt van zijn einddoel te geraken, een vereniging met de afgescheiden kerk, maar alleen op zijn condities. Dosker achtte dit uitgesloten en verwachtte dat de Doleantiebeweging zou verlopen. Het teleurstellend resultaat zou zijn dat de indrukwekkende reformatiebeweging van de laatste tien jaar zonder resultaat zou blijven.

Een deel van de afgescheiden pers deelde zijn analyse en juichte Doskers artikel toe. Maar Kuyper reageerde gestoken en sprak in *De Heraut* van 14 oktober van een 'slag, die van bevriende hand in het aangezicht der dolerende kerken is gegeven'. Hij citeerde daarbij geheel Doskers artikel in vertaling, om te laten zien dat de Reformed Church een loopje nam met de dolerenden. Eerst had Dosker als officiële afgevaardigde ter synode de dolerenden in zeer positieve zin toegesproken en nu stelde hij hen in zijn kerkelijk orgaan onder ernstige kritiek. In een serie van vijf artikelen betoogde Kuyper dat Dosker ontrouw was geweest aan de dolerenden en zich een onwaardige vertegenwoordiger van zijn kerk had getoond. Hij eindigde met de mededeling dat Dosker niet meer welkom was in dolerende kring.

18. C. Augustijn, 'De spiritualiteit van de dolerenden', in: C. Augustijn en J. Vree, *Abraham Kuyper: vast en veranderlijk. De ontwikkeling van zijn denken*, Zoetermeer, 1998, pag. 189, noemt het verslag van 3 oktober 'schitterend', vermoedelijk vanwege het zeldzame inkijkje dat het biedt in de synodale praktijk van 1888.